

Енергоефективність у регіональному вимірі. Проблеми та перспективи

Проблема підвищення рівня енергетичної ефективності не є новою для України загалом і для кожного її регіону зокрема. Але результати широкої діяльності різних органів влади у сфері енергетичної ефективності або швидше декларування й популяризація цієї діяльності, аж ніяк не давали суттєвого результату. Країна й надалі залишається надзвичайно енерговитратною, від чого страждає конкурентоспроможність української продукції, зменшуються можливості забезпечення енергетичної залежності, залишаються неякісними енергетичні послуги населенню.

У нових жорстких умовах протистояння країни з Російською Федерацією, коли кардинально зростають ціни на імпортовані енергетичні ресурси, насамперед на природний газ, і обмежується його постачання, актуальність розв'язання проблеми енергоефективності значно зростає.

Відсутність можливості суттєвої диверсифікації імпорту природного газу та ядерного палива ставить економію енергетичних ресурсів як першочергове завдання, від вирішення якого залежить надійність функціонування та навіть виживання всієї країни.

Значною мірою розв'язання цієї проблеми залежало від реалізації заходів енергоефективності в регіонах, на конкретних підприємствах, у тому числі й на підприємствах житлово-комунального господарства, від можливостей організації та підтримки діяльності у сфері енергоефективності регіональними і місцевими органами влади. На жаль, значний рівень централізації влади в країні, а також відсутність достатніх фінансових ресурсів, якими могла б розпоряджатися місцева влада, значно обмежує її можливості щодо реалізації енергоефективної регіональної політики, не дає змоги самостійно визначати пріоритети у розподілі ресурсів на реалізацію заходів, до того ж яких завжди не вистачає.

Взятий новою владою курс на надання регіонам України широких повноважень, у тому числі й суттєвого збільшення фінансових можливостей місцевих органів влади, надає шанс, нарешті, просунутись у вирішенні проблем енергоефективності, тим більш, що місцева влада буде мати прямий інтерес у розвитку економічного потенціалу свого регіону, який на сьогодні неможливо здійснити без кардинальних змін у сфері енергоефективності.

Безумовно, цьому повинні сприяти й намічені кроки держави щодо боротьби з корупцією та усунення різних бюрократичних перепон на шляху створення в країні сприятливого клімату для залучення інвестицій, у тому числі й інвестицій у енергоефективність. Але, все ж таки, центр розв'язання проблеми має переміститися в регіони і одночасно повинен зрости й рівень

відповідальності регіональних та місцевих органів влади, їх компетенція та організація.

<...> **Висновки**

1. Проблема забезпечення високого (прийняттого) рівня енергоефективності в Україні та її регіонах була та залишається однією з найважливіших проблем як енергетичної політики держави (в тому числі і наріжним питанням забезпечення національної енергетичної безпеки та підвищення рівня конкурентоспроможності), так і проблемою забезпечення прийняттого соціально-економічного розвитку держави та її регіонів.

На жаль, наявний рівень енергоефективності держави в цілому та її регіонів є низьким та неприйнятним (у два та більше разів нижчим, ніж у провідних країнах світу). При цьому загальний тренд щодо підвищення рівня енергоефективності, особливо за останні роки, є вкрай помірним.

2. Наявний досвід забезпечення високого рівня ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів свідчить про необхідність комплексного підходу до розв'язання цієї проблеми. Головними механізмами вирішення є *примусові, стимулюючі та просвітницькі* заходи.

При цьому чудодійних засобів та механізмів досягнення високого рівня енергоефективності не існує – досягнути суттєвих успіхів можливо за рахунок поєднання державної політики, ініціатив приватного сектору, добровільних програм, достатньо жорстких стандартів, обов'язкових кодексів (директив) та фінансової підтримки (стимулювання) широкого спектра технічної та технологічної модернізації виробництва, транспортування та споживання енергії.

Крім того, для досягнення найкращих результатів енергоефективність повинна бути інтегрована в інших напрямках економічної та соціальної політики – починаючи від розвитку промисловості й закінчуючи транспортом, житлово-комунальним господарством і оточуючим природним середовищем.

3. Потенціал щодо підвищення рівня енергоефективності в регіонах України є досить високим, але його задіяння стримується низкою причин серед яких, передусім, слід виділити: неефективну політику стимулювання до зниження витрат енергії, відсутність належного рівня інвестування енергоефективності та не повною мірою прийнятних умов їх залучення, неефективну тарифну та цінову політику в енергетичному секторі економіки країни, невиконання прийнятих нормативно-правових актів, програм й стратегій, неналежне інформаційне забезпечення процесів підвищення енергоефективності.

4. Одним з найважливіших завдань управління енергозбереженням є організація обліку споживання енергетичних ресурсів. Відсутність такого обліку не дозволяє відслідковувати реальні потоки енергетичних та фінансових ресурсів, не сприяє становленню прозорих відносин і конкуренції на регіональних ринках, заважає створенню стимулюючого до енергозбереження середовища.

5. Ще одним з основних аспектів ефективної реалізації державної та регіональної політики підвищення енергоефективності є фінансове забезпечення заходів, що заплановані. У цьому контексті слід зазначити, що дефіцитний український бюджет ніколи не зможе забезпечити гідне фінансування енергоефективності. У той же час держава досі не здійснила дієвих політичних кроків для суттєвого підвищення ефективності використання енергії. Наявні регіональні програми підвищення енергоефективності для своєї реалізації спираються на різні джерела фінансування: кошти державного й місцевого бюджетів, власні кошти підприємств та інші (залучені відповідно до національного законодавства) кошти.

6. Існуюче нормативно правове поле в частині забезпечення енергоефективного розвитку регіонів потребує суттєвого доопрацювання, як у частині сприяння реалізації безпосередніх заходів енергоефективності, так і в частині створення сприятливого середовища для розв'язання проблеми, зокрема:

- створення сприятливого інвестиційного клімату;
- кардинального збільшення можливостей регіональних й місцевих органів влади щодо реалізації енергетичної політики;
- забезпечення дієвого контролю, у тому числі й з боку громадськості, за виконанням законодавства та прийнятих рішень.

7. Першочерговими кроками щодо підвищення рівня енергоефективності в регіонах повинні стати:

- включення до переліку основних показників, за якими оцінюється соціально-економічний розвиток регіонів, показників енергоефективності, а саме, показника енергоємності ВРП;
- перегляд регіональних програм з енергоефективності на основі прогнозів регіонального енергоспоживання за всіма видами енергетичних ресурсів та прогнозів щодо обсягів інвестиційних ресурсів, які можливо залучити на цілі підвищення енергетичної ефективності у нових економічних умовах, включаючи і ресурси регіональних та місцевих бюджетів;

- першочергове виділення інвестицій для забезпечення повного обліку енергії та можливості регулювання обсягів споживання безпосередньо споживачами в залежності від їх потреб;

- організація проведення енергоаудиту енергетичних підприємств із метою виявлення резервів енергоефективності та обґрунтування витрат на виробництво та постачання енергії споживачам;

- створення сприятливих умов для залучення коштів міжнародних фінансових організацій на цілі підвищення рівня енергоефективності шляхом демонстрації результатів щодо спрощення бюрократичних процедур, відкритості й прозорості роботи органів регіональної та місцевої влади, боротьби з корупцією тощо;

- створення спеціальних місцевих фондів для фінансування заходів з енергоефективності в житловому секторі;

- підтримка проектів термомодернізації будівель, яка проводиться за рахунок власників житла шляхом надання пільг за кредитами, дотацій тощо;

- організація проведення науково-дослідних і конструкторських розробок з метою оптимізації структури енергопостачання регіону, реалізації запланованих заходів з енергоефективності у комунальній сфері, включаючи фінансову підтримку таких розробок;

- залучення громадськості до обговорення найбільш важливих проектів з енергоефективності, організація пропаганди енергоефективної поведінки членів громади, організація навчання найбільш активних членів громади з метою ознайомлення їх з апробованими технічними заходами та можливостями фінансування заходів енергоефективності та результатами їх впровадження.

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження, зазначимо, що завдання досягнення прийняттого рівня енергоефективності і для країни в цілому і для її регіонів має комплексний характер: використовує примусові, стимулюючі та просвітницькі заходи; включає поєднання заходів державної політики та ініціатив місцевих органів влади, приватного бізнесу та населення; залучення фінансових можливостей держави й міжнародних фінансових інститутів тощо. Але без реалізації поставлених завдань говорити про сталий економічний розвиток України та її регіонів немає сенсу *(Шевцов В., Бараннік В., Земляний М. Ряужева Т. Енергоефективність у регіональному вимірі. Проблеми та перспективи. Аналітична доповідь // Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень в м. Дніпропетровську. – Дніпропетровськ, 2014. – С. 3–4, 60–63).*